

Δεν είναι απλά μια τρέλα

Ο Τραμπ τρελάθηκε — δεν μπορεί να εξηγηθεί διαφορετικά. Τρελάθηκε και τώρα θα τα καταστρέψει όλα, ξεκινώντας από την αμερικανική οικονομία — γιατί εκτός από τρελός είναι και άσχετος από οικονομικά. Αυτή είναι η κυρίαρχη ανάλυση για τα πιθανότατα ιστορικά γεγονότα της τελευταίας εβδομάδας με την ανακοίνωση δασμών από τον πρόεδρο των ΗΠΑ προς πάσα κατεύθυνση. Σύσσωμα τα δυτικά (νέο)φιλελεύθερα ΜΜΕ συγκλίνουν σε αυτή την ερμηνεία, αποδεικνύοντας ακόμα μια φορά ότι έχουν χάσει σχεδόν κάθε ίχνος αναλυτικής ικανότητας. Πρόκειται για τα ίδια [ΜΜΕ](#) και τους ίδιους [αναλυτές](#) που ένα χρόνο πριν επέμεναν ότι η αμερικανική οικονομία είναι σε εξαιρετική κατάσταση, ενώ, μετά το καλοκαίρι του '24, ήταν πεπεισμένα ότι η Καμάλα Χάρις αποκλείεται να ηττηθεί στις εκλογές. Ίσως όμως και η συντριπτική ήττα των Δημοκρατικών να είναι απλά μια στιγμή «συλλογικής τρέλας» του αμερικάνικου λαού — πώς αλλιώς να εξηγηθεί η απόρριψη μιας πολιτικής που έχει οδηγήσει σε τέτοια πρωτοφανή ευημερία και σταθερότητα τις τελευταίες δεκαετίες. Η ιδεοληψία αυτού του μπλοκ, που βρίσκεται σε τρομακτικά επίπεδα παρακμής την ίδια ακριβώς στιγμή που διακηρύσσει τεράστια εξοπλιστικά προγράμματα όπως το ReArm Europe, είναι εντυπωσιακή αλλά αν θέλουμε να καταλάβουμε έστω και κάτι λίγο από όσα συμβαίνουν, πρέπει να τους βάλουμε στο mute.

Προφανώς, ο Τραμπ είπε εξωφρενικά ψέματα στην παρουσίαση των δασμών — εξωφρενικά ακόμα και για τα δικά του, ήδη πολύ υψηλά, επίπεδα. Αρχικά, τα νούμερα για τους δασμούς που υποτίθεται ότι οι άλλες χώρες επιβάλλουν στις ΗΠΑ είναι τελείως κατασκευασμένα — εξαρχής φάνηκε ύποπτη η εκτίμηση ότι το Βιετνάμ έχει επιβάλλει 90% δασμούς στις ΗΠΑ. Όπως κάποιος αναλυτής εντόπισαν στο τουίτερ, οι αριθμοί που εμφάνισε ο Τραμπ ως δασμούς στην πραγματικότητα αναφέρονται στο εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ με αυτές τις χώρες αποκλειστικά σε αγαθά και όχι σε υπηρεσίες. Έτσι, όπως σημείωσε ο [James Surowiecki](#) «η όλη "σύνθετη" εμπορική πολιτική βασιζόταν απλά σε μια αναλογία: (εξαγωγές προς τις ΗΠΑ) ÷ (εισαγωγές από τις ΗΠΑ) = δασμολογική επιβάρυνση». Στις περιπτώσεις που το εμπορικό έλλειμμα ήταν περίπου ισορροπημένο (όπως στην Αργεντινή και την Τουρκία), επιβλήθηκε ένα οριζόντιο ποσοστό 10% δασμολογικής επιβάρυνσης. Αυτό που κάνει τα πράγματα ακόμα καλύτερα, είναι το γεγονός πώς, κατά πάσα πιθανότητα, αυτά τα υψηλού επιπέδου μαθηματικά προέκυψαν από κάποια συνεργασία με το ChatGPT ή άλλα παρόμοια [προγράμματα τεχνητής νοημοσύνης](#). Και το κερασάκι στην τούρτα του τραμπικού σόου: δασμοί 10% επιβλήθηκαν και στα νησιά Χερντ και ΜακΝτόναλντ που βρίσκονται νοτιοανατολικά της Αυστραλίας και κατοικούνται αποκλειστικά από πιγκουίνους.

✘ Τα ψέματα δεν περιορίστηκαν μόνο στον υπολογισμό των δασμών αλλά επεκτάθηκαν και στις συνέπειες τους. Ο Τραμπ, εκλεγμένος με ένα πρόγραμμα ενάντια στην ακρίβεια και την υπερβολική φορολογία, τόνισε επανειλημμένα ότι οι δασμοί είναι ένας φόρος προς τις άλλες χώρες και θα εισρεύσουν τρισεκατομμύρια δολάρια στα αμερικανικά ταμεία. Φυσικά, οι δασμοί δεν δουλεύουν ακριβώς έτσι αλλά καθιστούν λιγότερο ανταγωνιστικά τα εισαγόμενα προϊόντα, οδηγώντας τους εισαγωγείς να πληρώνουν φόρους και να μετακυλίσουν στους καταναλωτές το νέο κόστος.

Ωστόσο, όλα αυτά δεν αποτελούν κάποια απόδειξη ότι ο Τραμπ τρελάθηκε και δεν ξέρει τι κάνει. Μάλλον είναι ακόμα μια στιγμή τραμπικής απόρριψης της κατεστημένης αντίληψης για την πολιτική αλλά και άρνηση να βρει οποιοδήποτε πεδίο συνεννόησης και συναίνεσης με τους πολιτικούς αντιπάλους του, εγχώριους και διεθνείς. Είναι συγχρόνως μια επιλογή υψηλού ρίσκου (σε αντίθεση με όσα έκανε ο Τραμπ στην πρώτη θητεία του) καθώς η εκλογική νίκη το Νοεμβρίου ήρθε με την υπόσχεση της μείωσης των φόρων, της αντιμετώπισης του πληθωρισμού και γενικά της ανόδου του βιοτικού επιπέδου για τη λευκή συμπεριζόμενη μεσαία τάξη.

Ποιο το πρόβλημα με το έλλειμμα των ΗΠΑ;

Με βάση την εμπειρία των προηγούμενων δεκαετιών, κανένα. Ο Τραμπ παριστάνει ότι ανακάλυψε τώρα το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ. Πράγματι, το εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ στα αγαθά είναι μεγάλο (μεγάλωσε κατά 17% και ξεπέρασε τα 900 δις δολάρια το 2024) και έχει ανοδικές τάσεις το 2025 — την ίδια στιγμή έχει οριακό πλεόνασμα στις υπηρεσίες, πράγμα που ίσως εξηγεί, εν μέρει, τη διαμόρφωση της τραμπικής φόρμουλας για τους δασμούς. Όμως αυτό από μόνο του, δεν λέει τίποτα. Οι ΗΠΑ «τρέχουν» σταθερά με αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο εδώ και πενήντα χρόνια. Ο λόγος που μπορούν να το κάνουν αυτό είναι ότι κατέχουν το παγκόσμιο αποθεματικό, το δολάριο· όλα τα υπόλοιπα κεφάλαια και κράτη θέλουν πρόσβαση σε αυτό και για αυτό οι ΗΠΑ μπορούν να τυπώνουν νόμισμα και να αγοράζουν εμπορεύματα χωρίς το νόμισμα τους να καθίσταται πληθωριστικό. Από τη στιγμή που το δολάριο είναι το «διεθνές νόμισμα εμπορίου, επενδύσεων και αποθήκευσης αξίας», τα ελλείμματα μπορούν να αντιμετωπιστούν απλώς με την εκτύπωση χρήματος (και ομολόγων) τα οποία έχουν πάντα ζήτηση.

Το ίδιο που ισχύει για το μόνιμο αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο των ΗΠΑ, ισχύει και για το χρέος τους: είναι η μόνη χώρα που μπορεί να αναχρηματοδοτεί το χρέος της, τυπώνοντας νέα ομόλογα και νέο νόμισμα χωρίς να φοβάται τον πληθωρισμό ή ότι οι αποδόσεις των ομολόγων θα εκτοξευτούν. Για αυτό τον λόγο, το διογκούμενο εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ απέναντι στην Κίνα αλλά και η κατοχή αμερικανικών κρατικών ομολόγων από το κινέζικο κράτος, δεν αποτελούν δείγμα αδυναμίας των ΗΠΑ αλλά δείγμα ισχύος: για να αναδειχθεί η κινέζικη οικονομία τις προηγούμενες δεκαετίες, ήταν «αναγκασμένη» να τροφοδοτεί τον μηχανισμό κυριαρχίας των ΗΠΑ. Συνολικά, το μόνιμο εμπορικό έλλειμμα των ΗΠΑ ήταν –και εξακολουθεί να είναι– έμμεσο αποτέλεσμα της υπεροχής του δολαρίου και της ικανότητάς τους να εξωτερικεύουν το κόστος της παγκόσμιας κυριαρχίας τους,

«αναγκάζοντας» τον υπόλοιπο πλανήτη να χρηματοδοτεί τα ελλείμματα, τις χρηματοπιστωτικές φούσκες (που η όλο και μεγαλύτερη συχνότητα τους συμπίπτει με την άνοδο των ελλειμμάτων και του χρέους) αλλά και τις στρατιωτικές περιπέτειες του αμερικανικού ιμπεριαλισμού.

Συνεπώς, η αποβιομηχάνιση των ΗΠΑ, η μερική έλλειψη ανταγωνιστικότητας των αμερικανικών προϊόντων (πιο έντονη, πχ, στην περίπτωση των αυτοκινήτων), η διόγκωση του τομέα των υπηρεσιών και η συμπίεση του εργατικού εισοδήματος είναι απότοκα της αμερικανικής ισχύος και όχι αποτέλεσμα κάποιας διεθνούς συνωμοσίας ενάντια στη Γη της Επαγγελίας — ο Τραμπ στηρίζει ολόκληρη την αφήγηση του σε αυτό, «ξεχνώντας» βολικά όλα τα οφέλη των ΗΠΑ από αυτή τη συνθήκη. Τότε γιατί όμως όλος ο χαμός με τους δασμούς;

Η απάντηση σε αυτό είναι η ειρωνεία της ιστορίας — ή, η εκδίκηση της διαλεκτικής. Ισοπεδώνοντας κάθε προστατευτική πολιτική των άλλων κρατών, ανοίγοντας δρόμους παγκόσμια για την ανεμπόδιστη ροή του δολαρίου και των αμερικανικών κεφαλαίων και προϊόντων, η αμερικανική κυριαρχία θεμελιώθηκε και συγχρόνως άνοιξε τον δρόμο για τον μεγάλο ανταγωνιστή της. Η Κίνα, από χώρα-υποδοχέας ξένων επενδύσεων (για να εκμεταλλευτούν φθηνό εργατικό δυναμικό) έγινε εξαγωγές προϊόντων που πλέον **κυριαρχεί** στο παγκόσμιο εμπόριο. Ακόμα χειρότερα για τις ΗΠΑ, η Κίνα ανεβαίνει στην αλυσίδα της αξίας, παράγοντας προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας (με πιο χαρακτηριστικά τα κινητά αλλά και τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα) τα οποία διακινεί μέσω από τον νέο δρόμο του μεταξιού (Belt and Road Initiative) — είναι το πέρασμα από το “made in China” (την πολιτική που ήθελε την Κίνα ως παγκόσμιο εργοστάσιο για ξένα κεφάλαια) στο “made by China” που εξήγγειλε εδώ και πάνω από 20 χρόνια το κυβερνών ΚΚ Κίνας και θέλει την Κίνα να πρωτοστατεί στη σχεδίαση και παραγωγή προϊόντων.

Η αλλαγή του ρόλου της Κίνας στην παγκόσμια αγορά αλλά και στη σχέση τους με τις ΗΠΑ **καταγράφεται** από τον μαρξιστή οικονομολόγο, Michael Roberts

«Οι ΗΠΑ έχουν ένα τεράστιο εμπορικό έλλειμμα σε αγαθά με την Κίνα, επειδή εισάγουν τόσα πολλά ανταγωνιστικά προς τιμή κινεζικά προϊόντα. Αυτό δεν αποτελούσε πρόβλημα για τον αμερικανικό καπιταλισμό μέχρι τη δεκαετία του 2000, επειδή το αμερικανικό κεφάλαιο εισέπραττε μια καθαρή μεταφορά υπεραξίας από την Κίνα, παρά το εμπορικό έλλειμμα. Ωστόσο, καθώς το “τεχνολογικό έλλειμμα” της Κίνας σε σχέση με τις ΗΠΑ άρχισε να μειώνεται τον 21ο αιώνα, αυτά τα κέρδη άρχισαν να περιορίζονται».

Όχι τυχαία, η κυβέρνηση Μπάιντεν διατήρησε τους περισσότερους από τους **δασμούς** της πρώτης περιόδου Τραμπ απέναντι στα κινέζικα προϊόντα και προσπάθησε να περιορίσει την πρόσβαση των κινέζικων εταιρειών τεχνολογίας σε μικροτσιπ — στην τελευταία **πράξη** της προτού παραδώσει την εξουσία, η κυβέρνηση Μπάιντεν αύξησε τους δασμούς στα κινέζικα μικροτσιπ, έθεσε νέα εμπόδια στην εξαγωγή υλικών στην Κίνα. Όσο τονίζονται (υπέρμετρα κάποιες φορές) οι διαφορές των δύο κομμάτων εξουσίας στις ΗΠΑ, χάνονται αυτά τα ουσιαστικά στοιχεία κοινής στρατηγικής.

Η 2^η Θητεία Τραμπ πάει μερικά βήματα παραπέρα και ίσως αυτός είναι ο σωστός τρόπος να διαβάσουμε τους νέους δασμούς, πέρα από τις υποσχέσεις του Τραμπ. Με τους δασμούς αυτούς, βάζει μια σειρά από μικρές βόμβες στα θεμέλια του παγκόσμιο εμπορίου, γνωρίζοντας βέβαια ότι θα υπάρξουν αντίποινα τα οποία θα πολλαπλασιάσουν την ισχύ των αρχικών μέτρων. Με δεδομένο ότι η κινέζικη ισχύς στηρίζεται στα εμπορικά πλεονάσματα και στο διεθνές εμπόριο (και όχι, για την ώρα, στην ισχύ του γουάν), ο Τραμπ επιχειρεί να χτυπήσει στον πυρήνα του αντίπαλου μοντέλου κυριαρχίας, αποδεχόμενος φυσικά το ρίσκο και για την αμερικανική οικονομία. Όπως μου έλεγε ένας φίλος, «ο Τραμπ σερβίρει κώνιο σε όλο τον πλανήτη και αναγκαστικά θα πει και ο ίδιος ένα σφηνάκι».

Ποια η προοπτική για την κυβέρνηση Τραμπ;

Πέρα από το χτύπημα του μεγάλου αντιπάλου, η κυβέρνηση Τραμπ βλέπει και κάποιες προοπτικές για την ίδια την αμερικανική οικονομία, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα. Θέλει να αποδυναμώσει ελαφρά το δολάριο (κάτι που [ήδη](#) συμβαίνει μετά την ανακοίνωση των δασμών) και να καταστήσει πιο ανταγωνιστικά τα αμερικανικά προϊόντα, περιορίζοντας το εμπορικό έλλειμμα και με αυτό τον τρόπο. Φυσικά, ο στόχος αυτός δεν είναι ουδέτερος ταξικά αλλά περιλαμβάνει και την περαιτέρω πίεση στους μισθούς και στην εργατική τάξη· η κυβέρνηση Τραμπ έχει ήδη καταφερθεί ενάντια στα συνδικάτα από θέση αρχής και είναι μάλλον δεδομένο ότι ο εμπορικός πόλεμος θα συνοδευτεί με αντεργατική νομοθεσία στο άμεσο μέλλον.

Συγχρόνως, η πολιτική Τραμπ στρέφεται πιεστικά και απέναντι στους συμμάχους του, ξεκινώντας από την ΕΕ και την Ιαπωνία που διατηρούν εμπορικό πλεόνασμα απέναντι στις ΗΠΑ. Ο Τραμπ θεωρεί ότι οι δυνάμεις αυτές χρωστούν την ύπαρξη τους στις ΗΠΑ και τώρα, σε μια περίοδο σύγκρουσης με την Κίνα, πρέπει να βοηθήσουν: είτε να συνδράμουν στην αναζωογόνηση της αμερικανικής βιομηχανίας είτε να χρηματοδοτήσουν το ελλειμματικό αμερικανικό κράτος. Όπως [αναφέρει](#) ο Βαρουφάκης

«Και ποιος ο στόχος του Τραμπ; Να εκβιάσει κυβερνήσεις και μεγάλο κεφάλαιο κυρίως στη Γερμανία, στην Ιαπωνία και στην Κίνα να κάνουν ένα από τα εξής δύο ή και τα δύο: Να μεταφέρουν βιομηχανίες τους στην Αμερική, κάνοντας χρήση των συσσωρευμένων δολαρίων τους. Να πουλήσουν δολάρια αγοράζοντας κρατικά αμερικανικά ομόλογα διάρκειας 30 ετών ή ακόμα και κρυπτονομίσματα».

Αν για την Κίνα αυτό φαντάζει μάλλον αδιανόητο τώρα, τουλάχιστον ο Τραμπ ελπίζει ότι, στην επόμενη φάση, οι παραδοσιακοί σύμμαχοι των ΗΠΑ, έχοντας δεχθεί τα πρώτα πλήγματα του εμπορικού πολέμου, θα είναι διατεθειμένοι να συζητήσουν και να έρθουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Το ίδιο βέβαια ελπίζει και για χώρες όπως το Βιετνάμ που δεν φαίνεται

διατεθειμένο να προχωρήσει σε δασμούς-αντίποινα (εξάλλου οι αμερικανικές εισαγωγές στο Βιετνάμ είναι περιορισμένες) αλλά ψάχνει δρόμο [διαπραγμάτευσης](#).

Υπάρχουν πολλοί λόγοι για να είναι κανείς [καχύποπτος](#) για τις [προοπτικές](#) της τραμπικής στρατηγικής. Ενδεικτικά κάποια ζητήματα και πιθανές εκτιμήσεις για το αδιέξοδο του πλάνου των δασμών:

- Η υποχώρηση του δολαρίου δεν θα λύσει τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας της αμερικανικής βιομηχανίας που είναι στάσιμη εδώ και δεκαετίες. Η οικονομική τόνωση προϋποθέτει μεγάλες επενδύσεις σε νέες τεχνολογίες (και όχι σε φούσκες του AI hype) και εκπαίδευση προσωπικού υψηλής ειδίκευσης — το αντίθετο δηλαδή από ό,τι κάνει η μάστιγα του Μασκ και του DOGE που έχει εξαπολύσει ο Τραμπ μες το αμερικανικό κράτος
- Η Κίνα έχει ήδη συγκροτήσει μια παράλληλη οικονομική σφαίρα μέσω των BRICS και του «δρόμου του μεταξιού»: ο εμπορικός πόλεμος θα εντείνει τελικά την απομόνωση των ΗΠΑ χωρίς να πλήξει ιδιαίτερα το διεθνές εμπόριο και τη θέση της Κίνας εντός του.
- Οι δασμοί θα πλήξουν τα λαϊκά στρώματα των ΗΠΑ και μεγάλο τμήμα των ψηφοφόρων του Τραμπ που στήριξαν Ρεπουμπλικάνους επειδή είδαν τη ζωή τους να χειροτερεύει επί Μπάιντεν. Χωρίς συναίνεση στο εσωτερικό, η αμερικανική κυβέρνηση δεν θα μπορεί να διεξάγει πόλεμο (εμπορικό και όχι μόνο...) διεθνώς.
- Οι αλυσίδες παραγωγής έχουν πλέον διεθνοποιηθεί μέσα από μια πορεία δεκαετιών. Δεν είναι τόσο απλό όσο φαντασιώνεται ο Τραμπ το να μετακινηθεί μια βιομηχανία και σίγουρα δεν είναι εφικτή η επιστροφή σε μια αυστηρά εγχώρια γραμμή παραγωγής που θα παράγει από τις πρώτες ύλες μέχρι το τελικό προϊόν εντός των ΗΠΑ.

Σε κάθε περίπτωση, δεν πρόκειται για τρέλα αλλά για σχέδιο υψηλού ρίσκου που κινείται εντός της ευρύτερης αντι-κινέζικης στρατηγικής του αμερικανικού κράτους — που απαιτεί, μεταξύ άλλων, την περαιτέρω υποταγή και απαξίωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αντίθεση της νέας κυβέρνησης των ΗΠΑ με την προηγούμενη σε αυτό έγκειται: ενώ ο Μπάιντεν διατηρούσε πολλά μέτωπα ανοιχτά, συνεχίζοντας την πίεση προς την Κίνα, ο Τραμπ βιάζεται να κλείσει μέτωπα, όπως κάνει στην Ουκρανία, θεωρώντας ότι χάθηκε το παιχνίδι, προκειμένου να επικεντρώσει δυνάμεις στην Κίνα. Αντί να ανέχεται τον δρόμο της αργής παρακμής της αμερικανικής κυριαρχίας, προσπαθεί βίαια και απότομα να αλλάξει τους όρους της αντιπαράθεσης, να αντιστρέψει το βέλος της ιστορίας, ρισκάροντας, συγχρόνως, να επιταχύνει την πορεία καθίζησης της παρακμάζουσας αυτοκρατορίας.

Και η Αριστερά;

«Αφού όλοι διασκεδάζουν, γιατί είσαι λυπημένη;» τραγουδούσαν τα Ημισκούμπρια και ταιριάζει πολύ στην κατσούφα Αριστερά των 90s μέσα στο νεοφιλελεύθερο γλέντι και την άνοδο των χρηματιστηρίων. Όμως, πάει και ανάποδα: όταν οι ελίτ και οι διανοούμενοι τους είναι σε πανικό, γιατί να συμπάσχει η Αριστερά; Το ελεύθερο εμπόριο (και η ελεύθερη κίνηση του κεφαλαίου) δεν ήταν

ποτέ κάτι ουδέτερο ούτε κάτι που προέκυψε συναινετικά μεταξύ διαφορετικών κρατών ή μεταξύ μερίδων του κεφαλαίου. Προέκυψε δια της αμερικανικής ηγεμονίας η οποία επέβαλε νομισματικές ισοτιμίες στους συμμάχους της (Γερμανία, Ιαπωνία) με τις Συμφωνίες του Πλάζα το 1985, αξιοποίησε την «παγίδα χρέους» για να προωθήσει το ΔΝΤ στη Λατινική Αμερική και γενικά στον Παγκόσμιο Νότο, πίεσε και εκβίασε χώρες όπως το Μεξικό για να δεχθούν συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου (NAFTA), παρενέβη στο σοσιαλιστικό (εντός ή εκτός εισαγωγικών) μπλοκ για να το διχάσει και να αποκτήσει πρόσβαση σε φθηνό εργατικό δυναμικό στην Κίνα και όχι μόνο). Οι αλληπάλληλες κρίσεις (που πάντα τις πληρώνουν οι «από κάτω»), τα κύματα μετανάστευσης μετά τη διάλυση παραδοσιακών οικονομικών δομών και οι πολιτικές λιτότητας είναι τα γνήσια παιδιά της παγκοσμιοποίησης και του ελεύθερου εμπορίου, όσο και αν αρνούνται να τα αναγνωρίσουν. Κανένα δάκρυ για την ελευθερία των λίγων που έγινε τόσο καταπιεστική για τόσους και τόσες.

Πολύ περισσότερο, καμία συναίνεση στις ευρωπαϊκές ελίτ που θέλουν σήμερα να εμφανιστούν στο πλευρό των λαών, έτοιμες να χρεώσουν τη νέα άνοδο των τιμών σε εξωτερικούς παράγοντες και αυτή τη φορά. Η δική τους λύση θα είναι η ευρωπαϊκή λιτότητα (για να διατηρηθεί το ισχυρό ευρώ απέναντι στο δολάριο που θα πέφτει) και η στρατιωτικοποίηση της οικονομίας ως διέξοδος (και) απέναντι στη μείωση των εξαγωγών στις ΗΠΑ. Το ευρωπαϊκό Ακραίο Κέντρο «αντιστεκόμενο» στον Τραμπ, θα διευκολύνει ακόμα περισσότερο την άνοδο της εδώ ακροδεξιάς — μέχρι να φτάσουν σαν τους αμερικανικούς ομολόγους τους να ερμηνεύουν την εποχή μας ως ένα γενικευμένο ξέσπασμα τρέλας.

Η εποχή που ξημερώνει είναι άγρια και ασταθής. Αλλά, αν έχει κάποιο νόημα η Αριστερά, είναι για αυτές τις περιόδους...